

מודלים שונים בחינוך הילדים

הרב ד"ר אהרן אדלר

1. הרב ד"ר זוב (ברנרד) רָבֵל) ביידיש: רעוועל; באנגלית: **Bernard Revel**; ח' בתשרי תרמ"ו 17, בספטמבר 1885 פרינאי - ב' בכסלו ה'תש"א 2, בדצמבר 1940, ניו יורק (היה רב וראש ישיבה אמריקאי ממוצא ליטאי. נשיאה הראשון ומעצב דמותה של ישיבת רבינו יצחק אלחנן בניו יורק, בראשית המאה ה-20).

2. הרב אהרן קוטלר) תרנ"ב - 1892; ב' בכסלו תשכ"ג 29; בנובמבר 1962) היה ראש ישיבת קלצק בפולין, ולאחר מכן מייסדה וראשה של ישיבת לייקווד בארצות הברית, נשיא מועצת גדולי התורה בארצות הברית וממנהיגי הציבור החרדי במדינה זו.

3. בראשית פרק כה

(כז) וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֵה וַיַּעֲקֵב אִישׁ תָּם יָשֵׁב אֱהֻלִים:

4. רש"י בראשית פרק כה פסוק כז

ישב אהלים - אהלו של שם ואהלו של עבר:

5. בראשית פרק כז

(כב) וַיִּגֶשׁ יַעֲקֹב אֶל יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשְׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיְדִים יָדֵי עֲשׂוֹ: (כג) וְלֹא הִפִּירוּ כִּי הָיוּ יָדָיו כְּיָדֵי עֲשׂוֹ אָחִיו שְׁעֵרֶת וַיְבָרְכֶהוּ:

6. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נז עמוד ב

הקול קול יעקב - אין לך תפלה שמועלת שאין בה מזרעו של יעקב; והידיים ידי עשו - אין לך מלחמה שנוצחת שאין בה מזרעו של עשו.

7. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לה עמוד ב

רבי חנינא בר פפא רמי: כתיב +הושע ב'+ ולקחתי דגני בעתו וגו', וכתוב: +דברים י"א+ ואספת דגנך וגו'! - לא קשיא: כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום. תנו רבנן: ואספת דגנך, - מה תלמוד לומר - לפי שנאמר: +הושע א'+ לא ימוש ספר התורה הזה מפיו, יכול דברים ככתבן? תלמוד לומר: ואספת דגנך - הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל; רבי שמעון בן יוחי אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורע בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא: בזמן שישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר: +ישעיהו ס"א+ ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'. ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר: +דברים י"א+ ואספת דגנך; ולא עוד, אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, שנאמר: +דברים כ"ח+ ועבדת את אויבך וגו'. אמר אביי: הרבה עשו כרבי ישמעאל - ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחי - ולא עלתה בידן.

8. פירוש רש"י הירש לבראשית כה:כז

בשום מקום לא נמנעו חכמינו מלגלות חולשות ושגיאות, קטנות כגדולות, במעשי אבותינו הגדולים; ודוקא ע"י כך הגדילו תורה, והאדירו את לקחה לדורות. אף כאן, הערה אחת שלהם מרמזת לנו, כי הניגוד העמוק שבין נכדי אברהם מקורו העיקרי היה - לא רק בתכונותיהם - אלא גם בחינוכם הלקוי. כל עוד היו קטנים, לא שמו לב להבדלי נטיותיהם הנסתרות, תורה אחת וחינוך אחד העניקו לשניהם, ושכחו

כלל גדול בחינוך: "חנוך לנער על פי דרכו". יש לכוון את החינוך בהתאם לדרכו המיוחדת לו בעתיד, ההולמת את התכונות ונטיות הרדומות בעמקי נפשו, **וכך לחנך אותו לקראת המטרה הטהורה, האנושית והיהודית כאחת**. התפקיד היהודי הגדול אחד ויחיד בעיקרו, אך דרכי הגשמתו רבות ורבגווניות, כריבוי תכונות האדם, וכרבגווניות דרכי חייהם.

כאשר נקבצו בני יעקב לשמוע את ברכת אביהם, והלה ראה בהם את שבטי ישראל שלעתיד, לא ראה רק כהנים ומורי הוראה; הנה עמד שם שבט הליוה ושבט המלוכה, שבט הסוחרים, שבט האיכרים, ושבט הלוחמים; עמד שם לנגד עיניו העם כולו, על כל סגולותיו הרבגווניות, ועל כל דרכי התפתחותו; את כולם הוא ברך, "איש אשר כברכתו ברך אותם", איש איש כסגולותיו המיוחדת לו, כי ברית ה' הכרוכה עם אברהם, **חפצה באומה בריאה, שלמה ורעננה**; מטרתה לבנות חיי-עם שלמים על כל צורותיהם הרבגווניות, על מנת לכוון אותם אל התפקיד הגדול האחד: לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, הכוח והאומץ, לא פחות ממחשבה והרגש, ימצאו שם את גיבוריהם העובדים לה', והמקצועות שונים יקיימו כולם את התפקיד הגדול של הכלל.

דוקא משום כך – "חנוך לנער על פי דרכו", חנכהו למטרה הגדולה האחת על פי דרכו המיוחדת לו, בהתאם לעתיד הצפוי לו מנטיותיו. המושיב את יעקב ועשו על ספסל לימודים אחד, ובאותם הרגלי החיים מחנך אותם כאחד לחיי לימוד ומחשבה, -- מובטח לו שאת אחד מהם הוא מקלקל. יעקב ישאב ממעיין החכמה בחפץ גובר והולך, ואילו עשו רק יצפה ליום, בו ישליך מאחורי גבו את הספרים הישנים, ויחד אתם תעודת חיים גדולה, שהכיר אותה רק באופן חד-צדדי, ובדרך שמעצם טבעו הוא סולד.

אילו העמיקו יצחק ורבקה לחדור לנפש עשו, אילו הקדימו לשאול את עצמם, היאך יכולים גם האומץ והגמישות הרדומים בנפש עשו – היאך יכולים כל אלה להטות שכם לעבודת ה', כי אז "הגיבור" שלעתיד לא היה הופך ל"גיבור ציד", אלא ל"גיבור לפני ה'" באמת. יעקב ועשו, על כל נטיותיהם השונות, היו נשאים אחים תאומים ברוחם ובדרך חייהם; עוד מראשית היתה חרבו של עשו כורתת ברית עם רוחו של יעקב; ומי יודע איזה שינוי היה צפוי לקורות הימים על ידי כך. אך לא כן היה: "ויגדלו הנערים", רק כשגדלו הנערים והיו לגברים, הופתעו הכל לראות, כי אלה אשר מרחם אחד יצאו, ויחד נתגדלו, נתחנכו ולמדו, היו כה שונים בטבעם ומנוגדים במעשיהם.

9. תהלים פרק צב

(יג) צָדִיק כְּתָמָר יִפְרַח כְּאֶרֶז בְּלִבְנוֹן יִשְׁגָּה: (יד) שְׁתוּלִים בְּבַיִת ה' בְּחִצְרוֹת אֱלֹקֵינוּ יִפְרִיחוּ:

10. פירוש רש"ר הירש לתהלים צב: יג-יד'

התמר נותן פירות, אבל אין לו החוזק התמידי וכוח ההתנגדות שיש לו לארז. אמנם לארז יש סגולות אלו אבל פירות אינו נושא. הצדיק – מי שחי רק כדי למלא חובותיו – כל סגולות האלו גם יחד, מצויות בו.

שתילתו של הצדיק היא בבית ה', שם שורשיו ומשם הוא שואב את כוחו. אבל פריחתו ופריו אינם בבית ה' אלא בתוך חיי היום-יומיים עד שהוא הופך את כל תופעות החיים ל"חצרות אלוקינו" אשר מסביב לבית ה'.

11. תוכנית הלימודים של רש"ר הירש ליצירת "אדם-ישראל"

1. השפה העברית 2. שפת האם (גרמנית) 3. תנ"ך [וכמקצועות עזר לתנ"ך]: 4. מדע הטבע והאדם 5. היסטוריה 6. מדע החיים (מצוות) מתורה שבכתב ושבעל פה 7. כתיבה וחשבון